

سید داوود مصباح

سه شنبه، 08 اکتبر 2019

گذرگاه خطرناک تاریخ

قسمت پنجم

قرون وسطی

در تاریخ قرون وسطی دو پدیده بیشتر دیده شد. یکی بردگی و دیگری جنگ های صلیبی. در دنیای آن زمان دو حوزه تمدنی ایران و یونان زیاد جلب توجه می کند. جنگ های که قبل از میلاد بین آن دو قدرت جهانی بروی منافع مادی و اقتصادی رخ داد و تا سده هفتم میلادی ادامه یافت، باعث تغییرات زیادی در مناسبات اقتصادی و سیاسی جهان گردید. دو مرکز سیاسی در دو سمت دجله یکی «تیسفون» که در زمان پارتیان بر خرابه های شهر کهن «اوپیس» در محل تلاقی دجله و دیاله بنا گردیده بود که امپراتوری پارتیان در سده دوم پیش از میلاد پایتخت خود قرار داد که بعد پایتخت ساسانیان بود که در 637م توسط سپاه اعراب اسلامی اشغال و تخریب شد. در بخش غربی جهان آن زمان «بیزانس» یا روم شرقی که بنام «بیزانتیوم» نیز یاد می شد، قرار داشت. این پایتخت از 395-1453 م ادامه یافت. بعضی مورخین از قرن پنجم و سقوط روم غربی تا سقوط قسطنطنیه توسط دولت عثمانی و پایان روم شرقی (بیزانس) در 1453م، در نظر می گیرند.

هدف این نگارش تاریخ نویسی نیست، اما روند زندگی آدمی زاد با تاریخ است، نمی شود زندگی و سرنوشت انسان را از تاریخ جدا کرد. ازین سبب در بعضی موارد با تاریخ باید مراجعه کرد. روند زندگی مادی و معنوی انسان در قرن وسطی که از 400 – 1400م را در بر گرفته است، با دشواری های بسیار سخت و خطرناک همراه بوده است. درین مدت یک هزار سال دوره میانه یا قرون وسطی در شرق و غرب این سخره ای خاکی، حوادث بسیار خونباری رخ داده که میلیون ها انسان را به کام مرگ کشانید و شهر های آباد ویران گردید. مدنیت ها نابود و هزاران کتابخانه و مراکز فرهنگی نابود گردید. در اینجا

یک قصه یادم آمد که بسیار آموزنده است ، قصه از این قرار است : در زمان خلیفه دوم مسلمانان « عمر » اسرای ایرانی را نزد خلیفه می آورد و بعد از باز دید و تقسیم اسیران نوبت به یک شهزاده ایرانی می رسد . خلیفه از شهزاده می پرسد که « از ما چیزی بخواه » - شهزاده می گوید « یک ده ویران در ایران می خواهم » خلیفه یک ماه از وی وقت می خواهد . خلیفه به کارگذاران خود دستور می دهد که یک دهکده ویران ، در ایران پیدا کنند . سرداران سپاه اعراب در ایران موفق به پیدا کردن یک دهکده ویران نمی شوند . خلیفه ، شهزاده را به حضور می پذیرد و به شهزاده ایرانی می گوید که « در ایران ده ویران پیدا نکردند ، از ما چیزی دیگر بخواه ! » شهزاده گفت : « منظور من طلب ده ویران در ایران این بود ، که پدران ما چنین حکومت کردند که در تمام کشور یک ده ویران وجود نداشت . دیده شود که شما چه می کنید . »

در قرون وسطی در شرق با ظهور اسلام و فتوحات سپاه اسلام ده آبادی در سرزمین های مفتوحه ، به جا نداشتند . بردگی در بسیاری از سرزمین های شرقی وجود نداشت ، اما سپاه و خلفا و سرداران جنگی اسلام بردگی وحشتناکی را به ارمغان آورد که شرح آن در تاریخ های مختلف آمده

نقاشی فروش زنان اسیر ایرانی توسط مسلمانان، بعد از
 حمله اعراب به ایران 1400 سال پیش، توسط OTTO
 PILNY یک نقاش سوئیسی، که در موزه لوور فرانسه
 نگهداری می شود...

از باورهای مردم بر ضد مردم ، در جنگ و صلح از توده های زحمتکش قربانی می گرفت . این نه تنها در اسلام بلکه در تمام ادیان و باور ها چنین بوده است . تا تسلط اعراب بر فلات ایران ، بردگی به اشکال مختلف و محدود وجود داشته که شامل اسیران جنگی می شد و اسیران جنگی در فلات ایران مسکن گزین

می شدند و دهقانان (زمین داران بزرگ و اشرافیت دهقانی) از آنها در مزارع شان کار می کشیدند . و این بردگان خانواده تشکیل می دادند و مثل سایر کارگران زراعتی در مزارع اربابانشان کار می کردند و یک چهارم محصول به آنان تعلق می گرفت . تنها تفاوت بین دهقانان به اصطلاح آزاد و برده گان در این بود که زنان و فرزندان شان در منازل اربابان مجانی کار می کردند و حق اعتراض نداشتند . در جنگ های خونینی که بین ایران و یونان وجود داشت ، تعداد بردگان کم نبود و جانب دولت ساسانی بردگان رومی را در مناطق معین سکنا میدادند و کشتن و یا اذیت بردگان عیب بزرگی برای اشرافیت فیودالی ایران محسوب می شد . به زنان و خانواده های بردگان هیچ گونه تعرضی صورت نمی گرفت و حرمت خانوادگی آنان جزء فرهنگ جامعه فیودالی و اشرافیت آن دوران بود که رعایت می شد . جامعه در زمان حکومت های اشکانی ، یفتلی و ساسانی به شدت طبقاتی بوده و کاست وجود داشت و طبقه زار عین و روستائیان هرگز نمی توانستند که با طبقه اشراف دهقانی و زمین داران و یا ارتشتیان و دبیران وصلت و خویشاوندی برقرار نمایند . یا نشست و برخاست اجتماعی داشته باشند . کاست در هند کنونی و مناسبات ارباب رعیتی در افغانستان میراث همان دوران کهن تاریخی بوده می تواند . چهارمیک محصول کار دهقانی تا هنوز در کشور ما وجود دارد که دولت و مذهب از این مناسبات استثمارگرانه حمایت می نمایند . تا دیروز مذهب بما می گفت که « پادشاه » سایه خدا است و واجب الاحترام و ملک و جایداد خدا دادی است و دست درازی بر آن حرام مطلق . از این حمایت و باورها اصلاحات ارضی در زمان دولت ملی دموکراتیک افغانستان ناکام گردید و فیودال ها در تبنای با جواسیس خارجی مردم را بر ضد هرگونه اصلاحات دموکراتیک برانگیخت . اکنون مردم خلاف منافع خود و خانواده های شان دنباله رو دزدان جهادگر اند . در زمان فتوحات اعراب هم جهادگران باند های رهزن بودند که داوطلبانه بخاطر چوروچپاول و غارت به اصطلاح دینی غنیمت به لشکر اسلام می پیوستند که در این مورد وقتی که به سوابق سرداران لشکریان اسلام به تاریخ مراجعه شود به وفور اسناد وجود درد . برده داری در زمان خلفای اسلامی بسیار گستره شد و اسیر و کنیز گرفتن و خرید و فروش آنان بازار های پر از جمعیت برده و کنیز و سوداگران برده در تاریخ بسیار وحشت ناک و ضد بشری است . اما آن طرف خط (یونان و روم) برده داری از میانه هزاره اول پیش از میلاد را در بر می گیرد . در این قسمت نظر اجمالی بر تاریخ یونان باستان اثر فودور پ . کوروفکین (1) می افکنیم : « شهر آتن در هزاره دوم پیش از میلاد که بالای سخره سنگی ساخته شد . این شهر توسط محوطه بزرگی از سنگ بنا گردید که به چنین شهری اکروپلیس می گفتند . یونانی ها برای هر پدیده طبیعت یک « خدا » را در تصور داشتند که قصر های شان بر فراز کوه « اولمپیس » است و زندگی می کنند مثل خدای هنر « آپولو » ، خدای شکار « آرتیمس » ، خدای دریا « پوسیدون » ، خدای شراب « دیئو نیسوس » و غیره . » 1

برده داری در یونان و روم یک بخش مجاز و حقوقی دولت و نظام اجتماعی به شدت طبقاتی محسوب می شده ، چنانچه در جلد دوم « تاریخ جهان باستان » آمده : « در قرن های هشتم تا ششم پیش از میلاد بود که یونانیان به طبقات منقسم شدند و دولت های خود را تشکیل دادند . » 2 این در زمانی شکل می گیرد که برده داری در مصر ، بابل و دیگر نقاط آسیایی و افریقایی بعد از زوال نظام اشتراکی اولیه در میانه هزاره دوم و اول پیش از میلاد ظهور نموده بود . دموکراسی اشرافی یونانی جامعه را به طبقات اشراف ، آزادگان و برده ها و مهاجرین تقسیم نمودند که تاریخ یونانی ها را در طولانی مدت تشکیل می داد .

بشترین سبب بد بختی انسان در روی زمین و بوجود آمدن طبقات اجتماعی و استثمار- انسان از انسان بشکل بی رحمانه و غیر انسانی و عاطفی ، تصرف وسایل تولید از دست مولدین و خصوصی سازی آن بود که مدافع این بی عدالتی اجتماعی تشکیل حکومت ها و دولت داری یک جانبه توسط زرنگ ترین و شریرترین افراد بوده که خود را حاکم بر سر نوشت دیگران ساختند و پایه و اساس « حکومت » را نهادند . « تذکره السلاطین » را که بنام تاریخ بخورد انسان داده است ، وقتی مطالعه شود ، مایه ننگ و رسوائی و شرمساری انسان در روی زمین است . با تأسف که عده ای با استفاده از باورهای عامیانه و خیال پردازانه و رویائی انسان استفاده افزاری برای امرار زندگی شخصی خود یک بخش از بازوی پرتوان « حکومت » ها در دوران پس از کمون قرار گرفتند . یکی هم همین اسقف ها و سران عیسویت بودند که خلاف اخلاق و پندار عیسی مسیح به دین سازی و قدرت نمایی و خشونت پرداختند . فروش خانه و زمین در بهشت و جنگ های صلیبی از یادگار های خفت آور و ننگین زمان است . « به سال 1095م در کلرمون فرانسه ، اجتماعی از رهبران کلیسا تشکیل شد . در این اجتماع علاوه بر روحانیان ، فیودالها هم حضور داشتند ، بازرگانان و عده ای فراوان دهقانان از نواحی اطراف آن شرکت جسته بودند . پاپ « اوربان دوم ضمن گفتاری حاضران در کلرمون را مورد خطاب قرار داد و همه را دعوت کرد تا برای رهایی « مزار خدا » از چنگ کفار (مسلمانها) بسوی اورشلیم روی آورند و از غنایمی سخن گفت که در انتظار فاتحان شرق می باشد . این دعوت با هیجان فراوان استقبال شد . قرار شد صلیبی سرخی به عنوان نشان بر لباس خویش بدوزند . . . » جهان بشریت در قرون وسطی دچار جنگ های ویرانگر و خانمان برانداز و زجر دهنده ای بود . جنگ بر سر قدرت و ثروت و تصرف زمین های بیشتر و قصر و بنگاله و برده بود . قدرت خواهی دینی در تقابل با قدرت طلبی و تمامیت خواهی سران و سلاطین و امپراتورهای بود که در هوای تصرف جهان بودند . فتوحات اسلامی و جنگ های صلیبی از مجرای دین باوری و جنگ های توسعه طلبی امپراتور- روم شرقی ، بیزانس (ترکیه) از یک طرف و ترک تازی های ترکان سلجوقی و پیشروی آنان بسوی سرزمین های تازه و تهاجم مغول های صحرا گرد و وحشی و تاخت و تاز ، تاراج و قتل عام و استیلای آنان بر سرزمین های مشرق زمین تا بغداد و شام از سوی دیگر ، آرامش خلق های اروپا و آسیا را برهم زده بودند . پاپ ها ، مردم را برای دعوت به آزادسازی و بیرون آوردن « مزار خدا » (بیت المقدس) در اورشلیم از تصرف « کفار » به اصطلاح خودشان (اسلام) چنان تحریک نموده بودند که گروه گروه دهقانان و مردم عادی بدون داشتن سلاح و وسایل جنگی با پای پیاده از اروپا حرکت کردند و بسوی مشرق زمین به راه افتیدند و در مسیر خود به هر شهری می رسید بلا درنگ توسط محافظین شهر قتل عام می شدند و عده زیادی از این پا برهنه های زحمتکش اروپایی تا ترکیه و حتی به اورشلیم رسیدند . اما در جریان آن راه پیمایی عظیم صدها هزار انسان از گرسنگی و مرض و خستگی جان سپردند . این پا برهنه ها جاده صافکن شوالیه های اروپایی بودند که آنان با سازوبرگ های جنگی مجهز بودند و در محاصره چندین ماهه و فتح شهر بسیار مستحکم انطاکیه موفق شدند و مسلمانان شهر را قتل عام کردند . شهر انطاکیه « با دیوار های عریضی محصور بود که یک ارابه چهار اسپه می توانیست از روی آن عبور کند ، و بر فراز این دیوارها چهارصد و پنجاه برج ساخته شده بود . صلیبیان با استفاده از خیانت یکی از فرماندهان پادگان یکی از برج ها ، توانستند قلعه را تسخیر کنند . بدنبال آن تمام مسلمانان را سر بریدند و غنائم گرانبهای فراوانی به چنگ شوالیه ها افتاد . » 3

این جنگ های قدرت طلبی و ثروت اندوزی سران و پلاطین و صلیبیون روستاهارا از زارعین خالی ساخته بودند و در محصولات زراعتی کاستی های فراوانی در طول مدت قرنهای وسطی رخ داد که باعث ، قحطی و گرسنگی و امراض فراگیر گردید . بطورمثال از صفحه 84 تاریخ قرون وسطی چنین می خوانیم : « قحطی و گرسنگی ، که پدیده رایج اروپای قرون وسطی بود ، توده های دهقانان را به مرگ و نابودی میکشاند . فی المثل از 1087 تا 1095 مردم هفت سال با قحطی و گرسنگی دست و گریبان بودند و در عین حال بیماری واگیر طاعون در کشتار احشام بیداد می کرد . مردم گروه گروه جان می سپردند و دهقانان از فرط گرسنگی علف ، ریشه درخت و خاک رس می خوردند و در موارد بسیاری آدم خواری نیز بوقوع پیوست . در یک رشته از کشورهای اروپا دهقانان شورش کردند ، اما این شورش ها عموماً از جانب فئودال ها سرکوب شد . آنگاه دهقانان در جستجوی مناطق حاصلخیزتر دستجمعی دهات قحطی زده را ترک می کردند و امید وار بودند که در شرق از گرسنگی و ظلم سنیور ها رهایی یابند . » 4

در اروپای قرون وسطی نه تنها فئودال ها بر اهالی ظلم و ستم روا می داشتند ، بلکه پاپ ها حاکم بر سرنوشت سران و سلاطین و مردم بودند . بطور مثال : « پاپ اینوسان سوم (1198 – 1216 م) قدرت فوق العاده ای کسب کرد . اینوسان سوم مانند گریگور هفتم برای پاپ ها مقامی والا قائل بود . او مینویسد

: « ما (پاپ ها) از جانب خداوند مأموریم که بر کلیه خلائق و ممالک عالم حکم برانیم » وی معتقد بود که پاپ تنها یک فرمانروای روحانی نیست ، بلکه بر سلاطین نیز حکومت کند . این اندیشه را با این عبارت بیان میدارد : « همچنان که ماه از خورشید نور می گیرد ، مقام سلطنت نیز رونق و اقتدار خود را مرهون پاپ است » وی اعلام داشت که « نماینده خدا در روی زمین است » . « 5 - از جانب دیگر ظلم مضاعف بر روستائیان و دهقانان اروپا حمله و غارتگری های محلی و بیورش های ناگهانی یک گروه غارتگر بالای یک استقرار و روستاه زندگی مردم را نابود می کرد و ساکنین را به قتل می رساند و زنان و جوانان را به اسارت می بردند . اروپای قرون وسطی ، چون مشرق زمین دارای پیشینه ای فرهنگی و تمدنی نبودند ، در واقع تولید مواد خوراکی بسیار ضعیف و غیر قابل کفاف برای ساکنین محل بود . از این سبب قحطی و گرسنگی سالها استمرار می یافت . در سرزمین های شرقی آن زمان با آن همه تاخت و تاز و کشتار تازی ها ، مغول ها باز هم زندگی مردم می چرخید و تولید فرآورده های زراعتی بقدر کافی بود و مالداران و باغداری ادامه می یافت و سوداگری و کسب و کار وجود داشت . در قرن سیزده مغول ها در چین تسلط یافتند ، با آن همه درنده خوئی مردم چین را قتل عام نکردند و تمدن کهن چینی را انکشاف دادند و مردم را تشویق به صنعت و زراعت و دام پروری می نمودند . چین مخترع کاغذ ، باروت ، تولید ابریشم و ساختن راه و جاده و کسب و کار و تجارت بودند . تمدن فلات ایران که پیشینه ای چند هزار ساله داشت ، در قرون ششم تا فتوحات اسلام چنان تمدن و فرهنگی داشت که هم اعراب و هم مغول ها را به خود حل کرد . تمدن هند از موهنجودارو آغاز و در قرون وسطی دارای تمدن و فرهنگ عالی و جاه افتیده ای داشت اختراعات زیادی محصول تمدن بزرگ هند بود . مظاهر تمدن کوشانی ها تا هنوز چشم گیر است . همچنان تمدن مصر و هنر و صنعت و معماری مشخص است . غربی ها بعد از جنگ های صلیبی و آشنایی با تمدن مشرق زمین متوجه عقب ماندگی ها و علت آن گردیدند . و بعد از قرن پانزدهم شروع کردن به اصلاحات و جدایی دین و دولت و کنار گذاشتن مذخرفات پاپ ها و سلیطه جویی آنان . تجربه غرب ثابت کرد ، تا ملت های که اسیر خیال پردازی های خود اند هرگز به تمدن برتر دست نمی یابند ، مهتاج و دنباله رو تمدنهای پیشرو- زمان شان اند ، چون تخیلات ماوراءالطبیعت با دانش و علم و تجربه سازگار- نبوده و نیست . . . ادامه دارد

منابع :

- 1 - تاریخ یونان باستان ، فنودور پ . کوروفکین ، برگردان فارسی : غلام حسین متین ، انتشارات محور ، - 1 تهران ، 1378 خ ، مصور- با نقشه و جداول
- 2 - تاریخ جهان باستان ، گروهی از مورخان و دانشمندان اتحاد جماهیر شوروی ، زیر نظر : و . . - 2 دیاکوف ، س . کووالف ، برگردان فارسی : مهرداد صادق انصاری ، دکتر علی اله همدانی و محمد باقر مومینی ، نشر اندیشه ، تهران ، 1353 خ ، ج دوم

تاریخ قرون وسطی، گروه از مورخین اکادمی علوم اتحاد شوروی زیر نظر پروفیسور-کاسمینسکی - 3
، برگردان فارسی: مهندس صادق انصاری و محمد باقر مومینی، جلد چهارم، نشر اندیشه، چاپ چهارم
، تهران، 1353خ، ص 84 فصل هشتم

4 - «تارنمای ویکی پدیا» دانش نامه ازاد

تاریخ قرون وسطی، ص 86 - 5

همان، صص 84، 107، 112 - 6